

„Застава“ излази сваки дан двапут, а недељом
свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи
лист заједно плаће на један месец 2 кр. 40 пот.

Поједини јутарњи бројеви стају
2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте
оваких сатних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Т. Чавића.
Администрација „Заставе“ налази се у кући где
је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају
2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

(Јутарњи лист.)

Издање „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

Мађарска штампа о догађајима на Реци.

„Будимпештански Хирлап“ износи како је скоро невероватно, са коликом грдном количином брвојава је бечко брвојавно друштво преплавило свет, о догађајима на Реци. Сви они говори о томе, како се народносно питање у Угарској неће никад решити. Хрвати мрзе Мађаре а и мржња Румуна против Мађара избаће ускоро свом жестином. Мађари се у спољној политици не могу озбиљно увести, јер Мађар и тако незна ништа друго већ по вароши и сели да се свађа због народносног питања. Мађари и нису народ већ народност, којој је у крви да се свађа, никад неће ни бити друго и у политици неће никад рачунати. — И војне вежбе у Далмацији, довео је Беч у већу са речком догађајима и хтео би да осујети зближење из међу Мађара и Талијана. У Берлину гледе врло рђаво, што Угарска хоће да се приближи Италији.

Но Беч је са тим својим извештајима јако насео и у Лондону и у Паризу. И лондонски и париски кругови знају врло добро, да је само Бечу у интересу, да се Мађари не измире са Хрватима и да је речка револуција само у Бечу негодна. За то је и требало кренути Франкову и Старчевићеву странку, да сваки могућим начином заваде у Далмацији Талијане и Хрвате, тад ће остати запети и односи између Мађара и Талијана. Даље треба по сваку цену осујетити измирење Срба и Хрвата, за то су плаћени некоји листови у Угарској и Босни почели застрашивати да Срби траже Душаново царство. Бечка и берлинска дипломатија изабрали су Реку, да из ње управљају својом тајанственом балканском политиком. Река им је нарочито згодна за то због својег положаја и народносног односа у њој. Река, угарско пристаниште, са хрватским тражбинама а талијанашким грађанством, у близини Босне и Херцеговине, изгледа бечкој и берлинској политици као најбоља тачка и престоница у којој ће се ковати подвале и смицалице за продирање на исток и мржњу против Мађара, као и мржњу међусобну.

Лепо је да мађарски листови све ово провиде. Но бачкад провиде цело потајно ровење Беча, и опасност, која оданде прети свима, онда тим одлучивије треба да пораде, на споразуму и зближењу са народима Угарске, а после и балканским државама. Половна политика може равнати и оно што се до сад урадило, а коме иде то у прилог, то је ето сам „Будимпештавски Хирлап“ најбоље изнео.

Стеријина прослава у Вршцу.

Вршац, 31. августа.

На молбу вршачке српске православне црквене општине примио се наш приповнати сликар, г. Урош Предић, да изради портрет неумрлог Јована Стерије Поповића. Та ће слика красити велику општинску дворницу, а откриће се у свечаној седници 17. (30.) септембра о. г. после говора г. Стојана Новаковића.

После освећења обновљеног споменика Стеријиног на вршачком српском православном гробљу говориће др. Никола Петровић, управник кр. српског народног позоришта из Београда, а затим ће члан истог позоришта, Димитрије Петровић декламовати „На гробу вредног српског песника Јована Стерије Поповића“, коју је песму Стеван Вл. Каћански спевао 1856. године, после Стеријине смрти.

У суботу 16. (29.) септембра, на првој свечаној представи, приказати чича Илија Станковић, члан кр. српског народног позоришта из Београда, пролог који је написао наш одлични књижевник и драматург кр. српског народног позоришта београдског, г. Бранислав Ђушић.

Са београдским кр. српским народним позориштем долази у Вршац одлични позоришни оркестар, који ће пратити у Апотеози певачки збор вршачког српског црквеног певачког друштва у Химни Стеријиној, коју је написао г. Драгутин Илић, а компоновао г. Пера Крстић, да ровити управитељ позоришног оркестра Позоришни оркестар свираће на представама равне српске композиције.

Српска Књижевна Задруга у Београду одредила је за своје изасланике на овој прослави Драг. Костаћа и Јер. Жавановића, професоре и чланове управног одбора.

Новосадска српска православна црквена општина изаслала је свог председника Перу Павловића и управитеља Кузмана Миловановића.

Панчевачка српска црквена општина изаслала је на прославу свога председника, дра Павла Марјановића са перовођом и једним свештеником.

Ивасланик иланачке општине биће Дим. Павлов, свештеник и председник привременог одбора.

Доловачко српско певачко друштво „Гусле“ изаслало је 4, а новоселско 2 члана, белочреванска српска читаоница и добротворна задруга Српкиња по 3 члана, темишварско српско црквено певачко друштво 8 чланова. Пријављено је изасланство из Купинова у Срему на челу са парохом Михајловићем и т. д.

Сваки дан стижу све нове и нове пријаве, вато се слобод-

но може рећи, да ће одзив бити сјајан.

Антоније Хаџић умољен је да држи прикладан говор приликом освећења спомен-плоче на кући, у којој је Стерија рођен.

У ствари шајкашких ритова.

Певната је већ свему на шем српском свету она невоља, коју муче наши Шајкаши због ритова, које им је негда поклонио краљ за услуге. Данас од тих ритова сви имају више користи но прави Шајкаши. Од тих ритова већим делом беру корист они, који би имали најмање права на њих. А Шајкаши? Рит је за њих само мамац, само средство, којим их заводе разни шпекуланци, да користе себи, да постигну своје смерове — а већином све на штету Шајкаша! Шајкашима је већ свега доста, предоста. Они данас једино желе, да буду на чисто, ко је управо власник тих ритова, који су њима уз незнатан откуп уступљени за заслуге. Ради тога чинили су већ до сада равне кораке, но свагда без успеха.

Последњи такав корак учинише њих неколицина, обратише се са молбом самоме краљу, да он реши у томе питању. Наравно да ће и овај корак бити безуспешан, јер у уставној држави овако чисто правно питање не може владар самовољно решавати.

Доносимо молбу, коју су поднели краљу у Бечу Шајкаши: Ђока Бузаров (Тител), Милош Виловачки (Чуруг) и Глиша Декански (Надаљ), да обележимо овај њихов родољубиви потхват, иако смо како рекосмо, уверени, да им ни овај корак неће ни мало унапредити ствар шајкашких ритова.

Молба, коју су њих тројица однели краљу у Беч и предали дворској канцеларији, гласи:

„Ваше царско и краљевско апостолско Величанство! Најмилијостији Господару! Прилазећи Вашем царском и краљевском апостолском Величанству дубоко се клањамо и молимо милост, да наше жеље и тежбе милостиво саслушате.

Ваше Величанство! Ми верни и одани синови Вашег Величанства — за неизмерне заслуге наших очева и дедова — учињене престолу и отаџбини, добисмо на дар ритове који се око наших села простиру, уз отплату по ланцу од 20 фор. И ми те ритове још пре десет година отплатисмо; а све до данас на уживање не добисмо.

Бач бодрешка жупанијска власт на сваком кораку чини нам сметње. Парница која се води између нас и жупаније, ево већ седам година траје и у коју смо уложили по готово сву нашу сиротињу, а још ни како да судбени сто донесе јед-

ном пресуду, да се зна чији је рит.

Најкардиналније животно питање за наш шајкашки народ јесте ритско питање. Ми без ритта не можемо опстати, јер нам је то највеће благо наше; изгубимо ли њега, ми смо пропали. Одувети од нас рит значи: свући нас голе и пустити нас у свет да пропаднемо.

Наша сирота деца! Та гротимо се кад помислимо каква их будућност чека. Ми стоже и марве никакове немамо. Шта ле и одаје у којима је наша гојна стока и марва пребивала, остале су пуне. Ледине и пашњаци су нам уворани. Једино нам остаде још кућно дворштво.

Та када би сада милостиво сипло Ваше Величанство међу вапје верне и јуначке Шајкаше нашла би их у највећој невољи и нужди.

Ваше Величанство! У овој преголемој невољи и нужди нашој, заносимо се мишљу да се запитамо: нисмо ли ми у немилост пали код Вашег Величанства. Редате нам јавно, отворено, па ако је могуће свећемо, као ваши верни и искрени синови учинити а да би вашу високу милост и благонаклоност опет могли придобити.

Прошла су времена када су се народи заносили идеалима, данас је питање хлеба! Зато наша деца гладна клече пред вама и моле кору хлеба да их нараните. А са нашом децом клече цео одани и верни шајкашки народ и моли милост у највећег господара у земљи да рекне једну једину реч и ми смо спасени. А страшни судија небесни наградиће Вас у небесном царству своме.

Вашем Величанству,
најпонижнији Шајкаши.“

Писање »Српске Ријечи« и владини исправци.

Сарајево, 29. августа.

„Српска Ријеч“ као једини независни и прави политички лист у Босни и Херцеговини, коме на срцу лежи напредак српског народа у овим земљама, има да се бори са великим и тешким напастима, па да одговори своме задатку, ради кога је и поврнута. „Српска Ријеч“ је подвргавала објективној критичкој рад како највиших тако и најнижих чиновника и службеника, али превентивна цензура није дозволила и оно што је дозволила, дошла је влада са исправком којим је на недоличан начин побијала сваку тврдњу „Српске Ријечи“. У овим исправцима је влада управна бруталан начин правила од истине лаж и служила се је изразима, који не доликују сокачкој маси а најмање углађеним Немцима. Да се ми послужимо онаквим изразима рекло би нам се, да смо дивљаци, а кад то чине углађени и изо-

штрана укуса странци сматра се то као фини тон.

Овдје ће мо изнијети те знамените владине исправке, па да види образован свет како с нама Србима у овим земљама поступа хумана Аустрија.

Из Босанског Новог изашао је допис у „Српској Ријечи“ број 9. из 1905. тамо се говори: 1.) да влада подјељује бесплатно државно земљиште радије насељеницима из Галиције и великопосједницима, него сиромашним земљодјелцима домородцима. 2.) Да је влада поклонила овећи комад земљишта Рашиду Церицу. 3.) Да власт не да бесплатно земљиште еметовима, док не упита спахије.

На овај допис долази влада са исправком од 5. (18.) априла, 1905. број 742. и покушава, да побије тврђење „Српске Ријечи“. Влади исправка каже: „Што се у реченом допису тврди, да земаљска влада подјељује бесплатно државна земљишта само странцима... а не сиромашним земљодјелцима домородцима... то није истина?! Да се послужимо истим ријечима није истина, да је то у допису и тврђено, него је тврђено, да влада рађе даје странцима него домаћима, јер странци не би у ову земљу ни дошли, да им се није обећало, да ће добити земље. У овом исправку влада каже, да је домаћима подјелила кров 27 година преко 11 000 дунума земље, али се чудимо, што неће да каже, колико је подјелила странцима?

Што се тиче подјелења земљишта Рашиду Церицу, влада то у своје исправку покушава исправити тако, што су сеоске старјешине кавали, да је то његово земљиште, али би морала влада знати, да су то старјешине решиле за то што воле, да је шума спахинска него државна, јер се тиме ријешавају тероризма државних лугара, дакле воле и овако, кад већ виде, да шума не може постати њихово власништво. Што допис тврди, да влада пита спахије, код подјеливања шуме земљишта, није влада ни покушала, да противно утврди.

„Српска Ријеч“ у броју 107 из 1905. донијела је notiцу, под насловом „Прозелита.“ У овој се notiци говори о томе, како су Штадлерове вјерне слуге одвеле кћер Ђуре Јакшића Милеу из Сокоца у кластер црних сестара без знања очева.

На ову notiцу даје влада исправак од 6. (19.) септембра 1905. где се пориче навод, да су слуге одвеле дијете у кластер „већ је истина, да је та девојчица онамо сама и од ово је воље дошла“.

Ко познаје наш народ, особито сељачки, те ко је и када видио, како вазира од ратара и у опће од странаца, то ће јасно бити, да не би ни старији човјек, а најмање женско, још дјете од 10 година тражило заклоништа код онога, кога се плаши. То би значило, да јање тражи вучје заштите.

Утврђена је истина, да дијете није само отишло у манастир, него га је одвела Олга Бошњак, а то је тај „вјерни слуга“, а није обични слуга Штадлера, као што влада у свом исправку резонује.

Зар није овдје влада и Штадлер истини траг хтјела сакрити? У лажи су кратке ноге!

„Српска Ријеч“ у броју 68. из 1905. донијела је белешку под насловом: „Једна неправда“, гдје се каже, да су кола, у којима се возила жена управитеља Сладића прегазила радника Стеву Митровића, који је ради тога био у општинској болници 7 дана и у радничкој болници 26 дана и онда је пуштен, а да није ни излечен. Овај је радник тражио општету, барем толико, колико је болујући издангубио, а то је била сума од 383 К. Мјесто тога до био је свега 55 К за дангубу и озледу и то је била сва казна за управитеља Сладића.

На ову notiцу донијела је влада исправак од 27. (14.) октобра 1904., гдје признаје, да су радника Стеву Митровића прегазила кола, али пориче, да је тако дуго за посао неспособан био, јер је то утврдио лијечник. Наравна ствар, да лијечник није могао друго констатовати, јер по оној народној „врана врани очи не вади“, али је истина, да је сиромашник тако дуго лежао у болници, а жна и четворо дјеце остали су без хранитеља, али што је брига велике господе за сиромашног радника. Влада оправдава, ва што радник није више добио тиме, јер да је он био „пијан“. Са овим се не можемо сложити, јер, да је и био пијан, није се смио прегазити. Зашто државе дижу луднице, па силне паре троше на лијечење лудила? По овој теорији владиној могли би се луђаци поубијати, али опет се то не чини. Ако је радник био пијан, зато опет није се смио колима гавити. Радо би знали, како би овај сиромашни радник био кажњен, да је у пијаном стању нанио увриједу госпожи Сладићаковој?

Овђе се може утврдити неписменост босанске владе, јер је notiца свјетла угледала 19. (26.) маја 1905., а влада издаје исправак 27. (14.) октобра 1904. Ово је могуће само код босанске владе!

Овдје смо изнијели званичне понеке „Исправке“ босанске владе, којима је била сврха исправити писање „Српске Ријечи“ у години 1905. Све оно, што се влади није свиђало, њезина је превентивна цензура брисала, а што је умало испод цензорове злосретне оловке, то је влада својим фамозном исправком побила, и тако изгледа, да је „Српска Ријеч“ неистину писала.

Састанак обртника у Загребу.

Прошле суботе и недеље одржали су састанак обртници из Хрватске и Славоније у Загребу. Расправљали су питања: Што је узрок, да мали обрт навадује у Хрватској и Славонији? О потреби организације обртника. Стручна наобраба обртника и др. Говорило се и о опћем праву гласа те је донесена ова одлука у том питању: Хрватски обртници траже нови закон о изборном реду као и с њиме у свени стојеће законе. Имало би се осигурати заступање и обртничких интереса у хрватском сабору, но

пошто нисмо за сталешко страначко заступање и маде се наша организација побринуту око тога, да буду у сабор изабрани такви људи, у које ће имати поверење обртничка организација.

Од ових обртника могли би се поучити на неким странама још неке организације, које се одушевљавају „Сталешким заступањем“.

Одликван уредник „Три буне“.

Из Арада јављају, да је румунски краљ подарио Сиријану Русу, главном уреднику арадског румунског листа „Трибуна“ и бившем посланику на угарском сабору, румунску споменицу. Сиријана Руса пре неколико дана примио је румунски краљ у аудијенцију у Синају и том приликом предао му је Русу своје дело „Румуни у Угарској“. Ово је дело наградила румунска научна академија. Арадски, а и остали Мађари јако се једе због овог одликовања, јер за Русову књигу веле, да кипти испадима према мађарској државној идеји.

Болест с лтанова.

Ма колико да крију од чега болује султан и ма колико са званичне стране да тврде, да је султан здрав — ипак сви знаци показују, да са здрављем султановим не стоји најбоље. То доказују и ниже вести, што стижу из Берлина. Берлинског професора Бергмана позвали су у Цариград, да прегледа султана. Бергман се нерадо одавао томе повиву, већ у неколико маха се изговорио, да он није у стању изрећи свој суд о здравственом стању султановом, јер је он једино ратер (оператер). Ипак се последњем нарочитом повиву султановом одавао и отпутовао је у Цариград. Берлински лист „Локаландајгер“ дознаје из Цариграда, да је професор Бергман приспео онамо и да његов долазак држе у великој тајности. Бергман је замолио новинаре, да пишу, да је он позват болесној кћери султановој, мада је познато, да је кћи султанова потпуно здрава. Бергман је, као што причају очевидци, рано у зору на цариградској железничкој станици дочекао нарочити ивасланик султанов са заповешћу, да одма пође с њим у Јиддиз, кад му је пак професор разјаснио, да не може у прашњавом путничком оделу ићи пред султана, морао се на станици у полицајној соби пресвући. С приватне се стране дознаје, да је стање султаново врло опасно. Болест се поново погоршала и држе, да ће се султан морати подврћи операцији.

Једна варалица.

Многе јаднике је већ упропастио нека варалица по имену А. Геоголет, који је мамио свет, да се исели у бразилијанску државу Сао-Пауло у Јужној Америци. Обећавао је влатна брда и несрећници, које је залудно те повероваху његовим обећањима, грозно се равочараху и Сао-Паулу. Пате се и гладују, ужасно поднебље их коси, допадеше најгоре невоље. Министар унутрашњих послова путем окружница уповорио је управне власти на ову препредену варалицу и упутио их је, да предоче лажи његове јадноме безаваленом свету, да би га се могао сачувати.

ЛИСТАК.

Тестаменат.

— Никола Јежов. —

(Наставак.)

Степан Максимовић узео на руке савишу Ливу, обуче јој чисту кошулицу, простре сув простирач на постељу, уви је у други покривач и мала девојчица за час заспа. Дадиља донесе млеко, Степан Максимовић суну млеко у стакоце, натаче на њ саљеу и даде Ливи. Брзо је попила млеко и тврдо заспа... беше иста, пуначка и гргурава, као мало јање.

— Простри поред пећке то мокро рубље, — рече дадиља.

— Знам ја то [и без вас, — промрља Афиња.

— Ђути! Не мрмоћи!.. Али не тако, не тако, кад ти кажем! Већ си оматорила, а све радиш натрашке... све на једну гомилу... Ко је још видео да се тако стере рубље? Дај овамо...

— И вама зар може ко угодити!..

— Није о томе реч, али тако ти Бога, бар деци за љубав, одучи се те твоје левости...

— Кад вам не требам, узмите другу...

— И узеху... Поступаш са децом као са мачићима... Али још док си ту, ћути матора будало! Лежи па спавај!

Степан Максимовић изађе, а дадиља, и даље мрмљајући, леже. Одма стаде хркати а Степан Максимовић и опет се створи у дечјој соби.

— Одмах напоље одавде! Пробудићеш децу твојим хркањем...

— Но, господине, сутра ћете ми већ дати моју књигу...

— Ђути! Сутра ћемо о томе говорити... Иди па хрчи у трпезарији, будало!

То се догађало сваки дан са служавком. Степан Максимовић разљутито би се због сваке ситнице, али није имао времена да тражи другу дадиљу. Толико га је то намучило, да је сасвим омравно блесасту бабу и заклео се, да ће је првом приликом отерати. Али тешко би, богме, нашао такову, са којом би био задовољан. Та он није трпео ни преки поглед служавкине, а камо ли одговарање, особито ако је то још због Ливе. Степан Максимовић је волео да види крај колевке своје деце само матер, и никаквој другој жени у дечјој соби нема места.

(Наставиће се.)

Брзојави „Застави“.

Стигли 1. септембра.

Словаци против угарске владе.

Брно. У Велехраду био католички конгрес. На њему било много Словака из угарске. Збор је послао папи телеграм у ком се вели: 30 000 учесника овога збора моле папу да се смиљује на католике угарске и да спречи прогањање католичких словачких свештеника, јер их јако гони влада и мађарске владике.

Одгођен збор.

Липик. Збор у Чаглићу 16. о м. одгођен. Одржаће се у Пакрацу 23. о. м.

ЈОРГАНЕ И МАДРАЦЕ

израђујем постојано, лепо, укусно, модерно, а све по најумеренијој цени.

Зорка Милићева,

1. српска радионица јоргана

1. 1198 2—20 Житна пијаца бр. 3.